

POSUDEK NA MAGISTERSKOU DIPLOMOVOU PRÁCI

Pracoviště: Ústav translatologie FF UK
Diplomant: Maria Molchan
Název práce: Překladatelská problematika eliptické výpovědi s emocionálně hodnotícími výrazy
Vedoucí práce: Doc. PhDr. Marie Csiriková, CSc.
Oponent: PhDr. Danuše Oganjesjanová, CSc.

Diplomová práce je věnována zajímavé a dosud nepříliš probádané oblasti ruských eliptických výpovědí s emocionálně hodnotícími výrazy a problematice jejich překladu do češtiny. Má promyšlenou a logicky propracovanou obsahovou strukturu. Sestává z úvodu, dvou obsáhlých kapitol (teoretické a empirické), závěru, resumé a bibliografie.

V *Úvodu* je vymezena oblast diplomantčina badatelského zájmu, jsou zde uvedena východiska práce a stanoveny cíle výzkumu. Jako přínosná se jeví diplomová práce už svým zaměřením: nejde v ní jen o syntaktické otázky v rovině systémové, ale zejména o složky funkčně sémantické a pragmatické z hlediska jejich fungování v řeči. Stěžejním pojmem empirického výzkumu se tak stává komunikační efekt, jehož lze pomocí zkoumaných expresivních eliptických konstrukcí dosáhnout, včetně inherentní složky pragmatické, a s ním spjatá problematika překladu.

V první kapitole nazvané *Teoretické aspekty běžné mluvy* jsou postulována teoretická východiska práce. Pozornost je věnována běžné mluvě z hlediska jejího pojetí v ruské a české jazykovědě, jejím hlavním rysům (zejména v oblasti syntaxe a expresivity), elipse jako výraznému prostředku běžné mluvy a dále pak komunikačnímu aspektu výpovědi běžné mluvy a pragmatickému aspektu expresivní eliptické výpovědi. Závěr kapitoly je věnován teoretickým otázkám ekvivalence a adekvátnosti překladu expresivních eliptických konstrukcí. Tato kapitola je důležitá z hlediska vymezení pojmů, s nimiž diplomantka pracuje, a to jak pojmů tradičních (běžná mluva, stylizace běžné mluvy, expresivita běžné mluvy a její prostředky, elipsa, komunikační a pragmatický aspekt výpovědi aj.), tak i pojmů nových (komunikém, frazeologizovaná syntaktická jednotka aj.). Zvláště je ale třeba ocenit skutečnost, že se v této kapitole diplomantce podařilo na základě studia různých přístupů a klasifikací (zejména J.A. Zemské, A.P. Skorovodnikova a V.J. Melikjana) vytvořit systém klasifikace ruských expresivních eliptických konstrukcí, který odpovídá potřebám jejich empirického výzkumu v kapitole následující.

Druhá kapitola nazvaná *Empirické zkoumání problematiky* se zabývá analýzou ruských expresivních eliptických konstrukcí a problematikou jejich překladu. Každá konstrukce je zařazena do již zmíněného klasifikačního schématu, v němž se rozlišují eliptické konstrukce predikativního a nepredikativního charakteru. První typ konstrukcí se dále dělí na dvě skupiny podle toho, zda jejich komunikační jádro neobsahuje či obsahuje sloveso. Druhý typ se dělí na tři skupiny, a to na komunikémy, frazeologizované syntaktické idiomy a frazeologizované syntaktické jednotky. U jednotlivých modelů je vždy uveden komunikační význam (tedy zda jde např. o výtku, údiv, ironii, nesouhlas, výhrůžku apod.). Tam, kde je to funkční, je též připojen strukturní vzorec. K modelům jsou přiřazeny ruské příklady získané excerpací z děl Viktora Pelevina a Vladimira Sorokina spolu s českými překlady. U modelů, kde excerpce příklady neskýtala, je vytvořila a také přeložila sama diplomantka. Způsoby překladu pak vždy

vyhodnotila a shrnula s ohledem na to, zda lze při převodu expresivních eliptických konstrukcí do češtiny docílit ekvivalence v rovině syntaktické, tedy zda lze i v češtině uplatnit určitý syntaktický vzorec (strukturně-pragmatický ekvivalent), aniž by došlo k posunu v rovině komunikační.

V *Závěru* jsou shrnuty získané poznatky a celkový přínos diplomové práce. Ten kromě promyšleného utřídění expresivních eliptických konstrukcí na základě vlastního klasifikačního schématu spočívá také v tom, že se diplomantce podařilo objevit i několik jevů, které ze strukturního hlediska nebyly dosud v ruštině popsány, a to především expresivní eliptické konstrukce nepredikativního charakteru. Zajímavé jsou také diplomantčiny poznatky o překladatelské problematice expresivních eliptických konstrukcí, kde se projevuje určitá závislost na tom, zda je konstrukce nositelem komunikačního významu, nebo tvoří pouze jeho součást. Jen v druhém případě lze totiž u překladových ekvivalentů vysledovat v rovině syntaktické jistou systémovost (s. 92-93). Zde ovšem podotýkám (a diplomantka je si toho ostatně vědoma, že k větší průkaznosti by bylo zapotřebí více excerptů.) Správné je jistě konstatování, že dominantní rovinou ekvivalence je zde rovina komunikačně-pragmatická.

Jako celek je diplomová práce promyšlená, zajímavá a je nesporně přínosem k výzkumu oblasti, jíž se diplomantka věnovala. Z práce je zřejmé, že diplomantka umí spojit teoretické aspekty s empirickými, že má potřebný jazykový cit a smysl pro invenci. Diplomovou práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit ji známkou výborně. Po úpravách spíše formálního charakteru lze diplomovou práci doporučit k rigoróznímu řízení. Přípomínky a náměty k diskusi připojuji v příloze.

V Praze dne 14. 01. 2008

PhDr. Danuše Oganješjanová, CSc.

PŘÍLOHA K DIPLOMOVÉ PRÁCI MARIE MOLCHAN

Překladatelská problematika eliptické výpovědi s emocionálně hodnotícími výrazy

1. Bibliografie by měla být zpracována jednotně (latinkou za pomoci transliterace) a díla by měla být řazena podle pořadí písmen v české abecedě. Střídavé uvádění názvů v latince a azbuce s českým řazením neodpovídá normě. Bibliografie také není úplná, chybí v ní např. položky z odkazů na s. 16, 21.
2. V práci jsou některé další nedostatky formálního nebo spíše formálního charakteru, které by při obhajobě zasloužily uvést na pravou míru, např. přepis ruských příjmení (Šachovský V.I., s. 30, Vstavský A.N., s. 31, Peškovský A.M., s.37), terminologické nepřesnosti, např. ústní projev (s. 17 aj.), písemná komunikace (s. 5 aj.), dialektické jevy, dialektika (s. 15), prozodická díla (s. 21).
3. V práci se vyskytují nepřesnosti ve strukturních vzorcích. Na s. 57 je u tří konstrukcí uvedeno nesprávně Vf místo Vinf (typ *Как же мне не бояться!* a další). Na s. 60 je též jedna konstrukce s Vinf. To si ovšem vyžádá úpravy v tabulce na s. 63, kde v žádném z případů (na prvním, třetím ani čtvrtém řádku) nelze celou skupinu konstrukcí označit jako „konstrukce + Vf“. Jde vždy vlastně o verbum (Vf i Vinf). Také v názvu paragrafu 2.1 n s. 56 a paragrafu 2.2 na s. 58 je proto třeba provést odpovídající úpravu. Na s. 57 u typu *Ну и не верь* má být místo Vf uvedeno Vimpr. Na s. 61 by ve vzorci *Очень нужно + Vf* mělo být (Nd), ale neměly by tam být shodné tvary (*нужен...*), protože ty se nepojí s Vinf, nýbrž s Nn (např. *Очень нужен мне твой совет!*). K zápisům vzorců bylo třeba celkově přistupovat pečlivěji. Bylo by možné také uvažovat o užší specifikaci Vf, protože Vf má ve zkoumaných konstrukcích většinou omezené paradigma. Často se užívá např. jen v préteritu (Vf pret) *Ну и отдохнули!* aj.
4. Expresivní eliptické konstrukce jsou badatelsky velmi nosné. Některé se mohou vyskytovat např. i ve dvojicích (*Хоть бы извинился. Спорит еще. – Хоть бы помог. Мешает еще. – Kdyby se aspoň omluvil. Ještě se hádá. – Kdyby aspoň pomohl. Ještě překáží.*). Někde může být expresivita umocněna i transpozicí osoby (viz předchozí příklady). Zvláštní kapitolou je také intonace, která ovlivňuje komunikační význam a v mluvené komunikaci pomáhá odstraňovat homonymii konstrukcí, (srov. *Ну и отдохнули!* při klesavé nebo stoupavé intonaci). Diplomová práce vyžadovala spíše zúžení celé problematiky. Kdybyste však toto téma dále zpracovávala, o jaké jevy byste jej naopak rozšířila?
5. Ukazuje se, že při rozhodování o strukturním ekvivalentu v češtině, který by byl vlastně invariantem, nelze vycházet pouze z excerpovaných řešení. Ta totiž mohou nabídnout variantní mnohost i v případě, že strukturní ekvivalent existuje. Srov. s.72-73, strukturu *Да ну!* (*nesouhlas*), která se vyskytla celkem ve 14 excerpovaných příkladech a které je v češtině jako invariant (tj. i pragmaticky) nejbližše frazeologizovaná struktura *Ale prosím tě/vás*. Lze ji uplatnit téměř ve všech z uvedených kontextů, a přesto se toto řešení v excerpovaných překladech vůbec nevyskytlo. Je tedy třeba počítat s tím, že i tam, kde strukturně-pragmatický ekvivalent existuje, nemusí se v množině excerpovaných překladů vůbec objevit a zastoupeny mohou být pouze ekvivalenty pragmatické.

D. Оганесян
PhDr. D. Oganessianová, CSc.